

مفاهیم پایه‌ای

طراحی ساختمان‌های مسکونی

ترجمهٔ فراز پوپنده

سرشناسه	: کریس، یان
عنوان و نام پدیدآور	Krebs, Jan
مشخصات نشر	: مفاهیم پایه‌ای طراحی ساختمان‌های مسکونی / نوشته یان کریس؛ ترجمه قراز پوینده؛ ویراسته فریبرز نوربخش.
مشخصات ظاهری	: همدان: انتشارات معماران، ۱۳۹۶.
شابک	: ۷۷ ص: مصور، جدول.
یادداشت	: ۸۰۰۰۰ ریال 9786009493241
یادداشت	: عنوان اصلی: Basics design and living, c2007.
موضوع	: چاپ قبلی: انتشارات مدیر، ۱۳۹۳.
موضوع	: معماری خانگی — طرح و نقشه
موضوع	: Architecture, Domestic -- Designs and plans
موضوع	: معماری — طراحی
موضوع	: Architectural design

انتشارات معماران

Δ مفاهیم پایه‌ای طراحی ساختمان‌های مسکونی

Δ نوشته: یان کریس

Δ ترجمه: قراز پوینده

Δ ویراسته: فریبرز نوربخش

Δ نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

Δ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

Δ صفحه‌آرایی و نظارت بر چاپ: کارگاه گرافیک نشر معماران

Δ چاپ و صحافی: همایون

Δ بهاء: ۸۰۰۰ تومان

آدرس: همدان، میدان دانشگاه، خیابان جهان‌نما، ساختمان شهناز، طبقه ۵، واحد ۲۲

کد پستی: ۹۵۳۸۷-۶۵۱۶۷ تلفن: ۳۸۲۲۰۰۶۶-۰۸۱ فکس: ۳۸۲۲۰۰۸۸-۰۸۱

www.memarpress.com

۵	پیش گفتار
۷	خانه چیست؟
۱۰	اصول اولیه
۱۰	دو ان‌های زندگی
۱۲	جذب‌گیری
۱۵	بخش‌بندی با کارکردهای مختلف
۱۶	ناحیه‌بندی
۱۹	خلق فضا
۳۲	ارکان زندگی
۳۲	خواب
۳۶	غذاخوری
۴۰	کار
۴۱	فراغت و سرگرمی
۵۰	بهداشت
۵۳	آشپزی
۵۴	کارکردهای فرعی
۵۶	انباری
۶۱	سیرکولاسیون
۶۱	شکل‌های ساختمان‌سازی
۶۱	خانه‌های مجزا و نیمه‌مجزا
۶۵	خانه‌های چندطبقه
۷۰	دسترسی
۷۷	نتیجه‌گیری

طراحی یک ساختمان مسکونی معمولاً اولین پروژه طراحی است که در دوره‌های معماری به آن پراخته می‌شود. حتی اگر دانشجویان معماری به راحتی راه خود را در این طراحی پیدا کنند، که البته به دلیل تجربه شخصی آنان از محل سکونتشان است، باید ایده‌های خود را کنار بگذارند و به خانه‌سازی به عنوان مفهومی جدید بنگرند. هنگام طراحی فضای زندگی، چالش این است که طراحی برای یک فرد یا به خواسته یک فرد شروع نمی‌شود، بلکه برای ساکنان مختلفی است که افق‌های تجربه یا ارزش‌های آنها ممکن است بسیار متفاوت با افق تجربه یا ارزش‌های طراح باشد. این موضوع در مواردی کاربرد ندارد، مثلاً طراحی فضای نواحی مختلف زندگی خصوصی برای ساکنینی که باید حس کنند در خانه هستند و احساس راحتی دائمی باشند بنابراین، مهم است که طراحان تلاش وافر و قابل قبولی برای خلق فضایی با کیفیت در خانه کنند.

در این کتاب، از ارایه مثال‌های ساختگی اجتناب شده است؛ مثال‌هایی که هم‌اکنون به شکلی خسته‌کننده همه‌جا در دسترس هستند. به دلیلی مشابه، دادن دستورالعمل‌های کلی یا جهت‌دار درباره نحوه طراحی فضاهای زندگی نیز خودداری شده است. مثلاً ساکنان همیشه تصویر خود از خانه یا جامعه را دارند یا حتی اوضاع جوی. در عوض در این کتاب، به مفاهیم پایه‌ای پرداخته شده است. برای مثال، به چه روش یا روش‌هایی فضاهای خصوصی زندگی با هم ارتباط پیدا می‌کنند یا شکل‌های ساختمان‌سازی چگونه است. هدف درک روش‌های ایجاد اتاق‌ها، فضاهای زندگی و نحوه آرایش واحدهای مسکونی در کنار هم و نیز، توانمندشدن در استفاده از این دانش برای ایجاد قابلیت زندگی در طراحی مسکونی به صورتی ماهرانه و مدبرانه است.

این کتاب به هدف کمک به خوانندگان برای یافتن راهی ساده به موضوع پیچیده طراحی ساختمان مسکونی و تأکید بر جنبه‌های پایه‌ای زندگی نوشته شده است. در فصل «اصول اولیه» ویژگی‌های کلی ارایه شده است و در آن مثال‌هایی از رویکردهای طراحی آورده شده است. در فصل «ارکان زندگی» استفاده‌ها و عملکردهای متنوعی که یک خانه می‌تواند داشته باشد، همراه با الزامات خاص و عام آن توصیف شده است. در بخش آخر، «شکل‌های ساختمان‌سازی»، اصول نگاه به مفهوم شهر و تأثیر آن بر زندگی در خانه بررسی شده است. اصول دسترسی نیز در این بخش آخر ارایه شده است.

خانه چیست؟

واژه «خانه» نیازمندی‌ها و الزامات بسیاری را در بر می‌گیرد. هر خانه به بخش‌های مختلفی برای خوابیدن، آشپزی کردن، غذا خوردن و نظافت نیاز دارد. زندگی در خانه در این مفهوم، معمول است، اما به هیچ وجه کم‌اهمیت نیست. زندگی در خانه یکی از راه‌هایی است که به واسطه آن مردم خود را معرفی کنند. مکانی که افراد برای زندگی انتخاب می‌کنند نشان‌دهنده اولویت‌ها و محدودیت‌های آنهاست. اندازه، شکل و مبلمان هر خانه و چگونگی چیدمان آن، طرز فکر ساکنان آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. خانه مکانی است برای دوری از جمع و پناه‌بردن به تنهایی. همچنین خانه محلی است برای برقراری ارتباط بین افراد، هم در موقعیت‌های درون‌گرایانه و هم برون‌گرایانه. اساساً ممکن است وقایع متفاوتی همزمان و در مکان واحدی رخ دهد، و همیشه ترکیب سلیقه‌ها و کاربردهای گوناگون بدور از سادگی ممکن نیست.

خانه‌ها همچنین با تغییرات مداوم سنی افراد ارتباط دارند؛ این ارتباط به ویژه در نحوه شکل‌گیری افراد در اجتماع طی مراحل کودکی، جوانی، دوران تحصیل، کار و تشکیل خانواده، بازنشستگی و سالم‌خوردگی مشهود است. هر یک از این دوران‌های زندگی نیازهای متفاوت و در نتیجه تغییرات خاص خود را در محل زندگی به وجود می‌آورند. خانه تا جایی که ممکن است، با وضعیت در حال تغییر زندگی تطبیق داده می‌شود؛ اما این کار با محدودیت‌هایی همراه است. غالباً تغییر مکان زندگی آسان‌تر است تا تغییر، گسترش یا بهبود وضعیت خانه‌ای که در آن زندگی می‌کنیم. خانه برای هر قشری از مردم و به هر قیمتی یافت می‌شود، اما جست‌وجوی خانه اغلب کار آسانی نیست. ما درباره آنچه از خانه می‌خواهیم نظرهای مشخصی داریم و تنها دلایل مالی و زمانی ما را وادار می‌کند که از خواسته‌هایمان صرف نظر کنیم.

در طراحی هر واحد مسکونی نه تنها باید عملکردهای لازم و هزینه‌های ساخت را مدنظر قرار داد، بلکه لازم است در پی بالا بردن کیفیت زندگی نیز بود. در طراحی، نیازهای ساکنان خانه اصل مهمی

است. اگر نقشه‌ها بر مبنای نیازهای فرد طراحی و ساکنان آینده خانه مشخص شوند، خواسته‌ها و نظرهای این افراد را می‌توان مستقیماً مورد توجه قرار داد و در واقع خانه را سفارشی‌ساز کرد. بدون در نظر گرفتن فرد خاصی، مثلاً در ساخت خانه‌های اجاره‌ای یا در انبوه‌سازی‌ها، طراح باید بر اساس نیازهای کلی و عمومی گروه هدف عمل کند. در این موارد، نه تنها معمولاً انعطاف‌پذیرترین نقشه‌های استاندارد برای استفاده‌کنندگان مختلف با در نظر گرفتن حوزه کافی برای فردیت طراحی می‌شود (یعنی در عین حال که باید به نقشه‌های استاندارد و همگانی توجه کرد بایا، اجتناب از یکنواختی نقشه‌ها نیز تلاش نمود)، بلکه بازار و تقاضای مسکن در درامد نیز در نظر گرفته می‌شود.

همواره اشکال مختلف از خانه‌سازی در همه جای دنیا وجود داشته است. توسعه مناطق به شرایط آب و هوایی مختلف، ریژیم‌های محلی مانند توپوگرافی، دسترسی به مصالح، و به‌خصوص شرایط کلی فرهنگی بستگی دارد. بنابراین، تأثیرگذار در مناطق بیابانی متفاوت با مناطق معتدل است؛ نیازهای شهرها متفاوت با مناطق که جمعیت است؛ و به همین دلایل، بسیاری از فرهنگ‌های خانه‌سازی در دنیا از یکدیگر متمایزند. این مطلب مطمئناً بدین معناست که بسیاری از معیارهای طراحی خانه‌ها مختص مکان آن است، اما برای ما از این معیارهای اولیه بر دیگر مکان‌ها تطابق دارد یا دست کم افق دید طراح را بازتر و قابلیت خلق ایده‌های جدید را در طرح ایجاد می‌کند. انسان معیار توسعه و پیشرفت در گذشته و حال و آینده است. در چنین بستری، نگاهی به تاریخ خانه‌سازی ایده‌های فراوان و مفاهیم آزموده‌شده‌ای را برای طراحی‌های مدرن به ارمغان آورد.

اوضاع کنونی جامعه و ساخت و ساز خانه تصویری لحظه‌ای است و پیش‌بینی پیشرفت‌هایی که در آینده صورت خواهد گرفت دشوار است؛ با این حال، چرخه استفاده از یک ساختمان مسکونی ممکن است بیش از چند دهه طول بکشد. بنابراین ما نه تنها برای رفع نیازهای امروز، که برای نسل‌های آینده نیز می‌سازیم. زیبایی ساختمان در مقایسه با ویژگی‌های مهم‌تر آن، مانند کارکرد و امکان استفاده‌های گوناگون در آینده، اهمیت کمتری دارد. نیازها و الزامات هر جامعه خاص،

اساس خانه‌سازی متناسب با زمان خود را شکل می‌دهد. این اصل باید همواره برای خلق خانه‌ای با کیفیتی که تا حد امکان ماندگار باشد بررسی شود.

از آنجا که علاوه بر الزامات کلی، هر فرد نظرهای دائماً در حال تغییری درباره موضوع خانه و خانه‌سازی دارد، ممکن است پاسخ کاملی برای پرسشی که ابتدا مطرح شد؛ یعنی «خانه چیست؟» وجود نداشته باشد. به همین علت، بهتر است خوانندگان علاقه‌مند از خود بپرسند که «خانه» چه معنایی دارد، تا تصورات خود را گسترش دهند و به رویکردهای مبتکرانه دست پیدا کنند. در بخش‌های بعدی، به همین مطلب پرداخته خواهد شد.

اصول اولیه

طراحی خانه سبب رخ‌دادن مسأله اتفاقاتی در زندگی می‌شود که تحت تأثیر عوامل زیادی در داخل و خارج از خانه قرار دارد. استانداردهای حائز اهمیت برای مقایسه در این باب الزامات اولیه فرد، محیط اطراف محل زندگی، و اصول مربوط به رویکرد طراحی هستند. در ادامه، این ملاحظات ضروری برای هر واحد مسکونی به طور خلاصه بیان شده است.

■ دوران‌های زندگی

دوران‌های بسیاری از نیازهایی که از یک خانه انتظار می‌رود تحت تأثیر دوران‌های زندگی انسان‌ها قرار دارند، زیرا نیازها و الزامات اشخاص با بالارفتن سن تغییر می‌کند. اگر نتوان ساختار محل سکونت را با شرایط جدید زندگی سازگار کرد، این ساختار ماندگار نخواهد بود و ساکنان خانه مجبور به جستجوی جایگزین مناسب خواهند شد. بنابراین مدنظر قرار دادن دوران‌های مختلف زندگی در همان مرحله نخست طراحی، عاقلانه به‌نظر می‌رسد. خانه ایده‌آل خانه‌ای است که برای همه افراد از جمله کودکان، سالمندان و معلولان مناسب باشد؛ گرچه نمی‌توان و لازم نیست که به تمام این احتیاجات به یکباره پاسخ داد. مثلاً، با توجه به هزینه‌ها، نصب آسانسور در هر ساختمانی که بیش از یک طبقه دارد امکان‌پذیر نیست، اما تدابیر واقع‌گرایانه‌ای همچون نصب تجهیزات خدماتی مانند کلیدها و پریزهای برق، دستگیره‌های در و پنجره در ارتفاعی که کودکان

و افراد ویلچری نیز بتوانند به آنها دسترسی داشته باشند را می‌توان به طور محسوسی به کار برد. همچنین فضای لازم برای اعمال تغییراتی به‌منظور مناسب‌تر کردن خانه برای سالمندان و معلولان را می‌توان از قبل پیش‌بینی کرد. از آنجا که احتمال دارد رویکردهای زیبایی‌شناسی با سازگاری‌های بعدی با شرایط متفاوتی در زندگی در تضاد باشند، به مسائلی همچون اختلاف ارتفاع غیر ضروری در یک طبقه یا درگاه‌های بسیار باریک در مرحله طراحی باید توجه شود.

خانه‌ری بود موانع، از شروط ویژه محل سکونت انسان است که به همگان امکان می‌دهد که در هر وضع جسمی از یک مکان یا بنا بهره بگیرند. محدودیت‌های فیزیکی افراد نباید به معنی محروم کردن و کنار گذاشته شدن آنها باشد. در این مفهوم، خانه‌های بدون مانع باید برای همگان قابل استفاده باشند و ساکنان آنها بتوانند تا حد زیادی به صورت مستقل در آنها زندگی کنند. این مطلب به خصوص در مورد افراد نابینا یا دارای نقص حرکتی، سالخوردگان و کودکان صادق است. همه خانه‌ها تا این حد نمی‌توانند و لازم نیست که بدون مانع باشند، اما این تغییرات احتمالی را می‌توان فراهم کرد.

دوران‌های زندگی در طراحی
ساختمان نیز باید به صورت کلی در بستر دوران‌های زندگی و کارکرد آن در نظر گرفته شود: بیشتر ساختمان‌های مسکونی بیش از پنجاه دهه به کار گرفته می‌شوند و به منظور حفظ کیفیت و مطابقت با نیازهای در حال حاضر، در دوره‌هایی تعمیر شده یا تغییر کرده‌اند. اگر این دوره‌های استفاده و مدت زمان آن مربوط به آنها مطابق با دوره‌های زندگی ساکنان باشند، در مرحله طراحی امکان اعمال تدابیر مناسب در طول استفاده‌های آتی وجود خواهد داشت. بدین ترتیب برای نیازهای در حال تغییر ساکنان می‌توان نه تنها با توجه به عوامل بلندمدت اقتصادی، بلکه برای پاسخ‌گویی به این نیازها با اعمال تغییرات لازم برنامه‌ریزی کرد.